

Geen vrijwilligers in weeshuizen

Weeshuizen zijn een ernstige vorm van kindermishandeling. Ondanks voldoende voedsel en medische zorg kwijnen jonge kinderen weg. Ze raken ondervoed en lopen grote cognitieve achterstanden op. De belangrijkste oorzaak is de gefragmenteerde zorg. Vrijwilligerswerk in weeshuizen betekent nog meer fragmentatie. En dat is geen verbetering in het hachelijke bestaan van de acht miljoen kinderen die er opgroeien.

In een van onze studies in Oekraïne vonden we driejarige kinderen die sinds hun geboorte al meer dan vijftig verschillende opvoeders hadden meegemaakt. En dat is geen uitzondering. In Russische weeshuizen zagen kinderen van nog geen twee jaar oud al meer dan zestig verschillende verzorgers. Hun verzorger van vandaag was bijna altijd een ander dan die van gisteren of morgen. Doorgaans zijn er in weeshuizen te weinig opvoeders voor te grote groepen. Opvoeders moeten in ploegendienst werken om de kinderen te verzorgen. Het is een zwaar beroep, leidt tot veel ziekteverzuim en frequente doorstroming van personeel. Goedwillende verzorgers zijn niet in staat – tegen de stroom van structurele verwaarlozing in – de kinderen een beter bestaan te bieden.

Gefragmenteerde verzorging

Fragmentatie van de opvoeding leidt tot grote achterstanden in de ontwikkeling. In Oekraïne zagen we een gemiddelde achterstand in lichaamslengte van twee standaarddeviaties. Dat is bijna *dwerggroei*. Hun IQ was gemiddeld 30 punten lager en grensde aan een verstandelijke beperking. Driekwart was angstig gehecht, een goede voorspeller van een problematische sociale ontwikkeling. Dit is ook het beeld dat oprijst uit onze andere studies naar weeshuizen, in India en in Griekenland. In India zagen we schokkende achterstanden in de groei van gewicht, lengte en hoofdomtrek (een ruwe indicatie voor achterstanden in hersengroei). In Griekenland bleven baby's iedere maand meer achter in gewicht hoewel er ruim voldoende voedsel

was. Eten werd onpersoonlijk toegediend, alsof de kinderen aan een infuus lagen. Maar in Griekenland zagen we ook dat adoptie van tweejarige weeskinderen snel tot een indrukwekkende inhaalslag leidde. Achterstanden in lichaamsgroei en in cognitieve ontwikkeling werden binnen enkele jaren bijna volledig ingehaald. Dit illustreert dat achterstanden van weeskinderen niet genetisch zijn bepaald, maar ontstaan door de belabberde omgeving. En dat kinderen een gezin (van welke samenstelling ook) nodig hebben in plaats van gefragmenteerde verzorging in weeshuizen.

Pedagogische infrastructuur

Vrijwilligers die hun tussenjaar besteden aan werk in een weeshuis willen iets betekenen voor kinderen die het minder goed hebben getroffen. Een lovenswaardig motief. Het past bij een leeftijd waarop onrechtvaardigheid nog scherp wordt gevoeld. Jongeren hebben ook de avontuurlijke neiging om de handen uit de mouwen te steken. We zouden dat rechtvaardigheidsgevoel en die daadkracht moeten koesteren. Maar niet ten koste van weeskinderen die onbedoeld nog meer tijdelijke verzorgers meemaken aan wie ze zich even kunnen binden om dan weer achtergelaten te worden. Hoe kunnen we zorgen dat structurele verwaarlozing van kinderen in weeshuizen stopt? En hoe kunnen ondernemende jongeren daaraan bijdragen? Ten eerste door versterking van ondersteuning bij de opvoeding in landen met veel weeshuizen. Vaak is geen sprake van

'echte' weeskinderen, maar van 'sociale' weeskinderen die in de steek gelaten zijn. Betere steun aan zwangere vrouwen kan het aantal vondelingen verminderen. Een betere pedagogische infrastructuur kan jonge moeders helpen hun kinderen zelf op te voeden. Als ouders hun kind toch niet zelf kunnen opvoeden, vormen adoptie of pleegzorg – bij voorkeur in de eigen omgeving – een beter alternatief. In veel landen ontbreekt dit alternatief nog en het vergt forse investeringen in werving, opleiding en begeleiding van adoptie- en pleegouders. Liefdadigheid wil zich graag vertaald zien in *bricks and stones*, een concreet gebouw, maar bijdragen aan de opbouw van een onzichtbare pedagogische infrastructuur is waarschijnlijk een betere investering.

Vrijwilligers kunnen op allerlei manieren meehelpen aan de opbouw van een pedagogische infrastructuur. In het tussenjaar zouden ze geld bijeen kunnen brengen voor de opleiding van professionele ondersteuners. Ze zouden jonge ouders kunnen bijstaan in de dagelijkse verzorging en huishouding, en steun kunnen bieden aan beginnende adoptie- of pleegouders. Ze maken daarmee aandachtige omgang en opvoeding door de (vervangende) ouders mogelijk. Dat ze daarbij niet rechtstreeks met kinderen te maken krijgen is dan misschien wel hun grootste gift.

*Rien van IJzendoorn
Hoogleraar Gezinspedagogiek,
Universiteit Leiden*